

REFLEXIÓ DE CAP D'ANY

Ha arribat el moment de forjar nous vincles

Suplement del Quadern n. 217 de CJ - (n. 251) - Gener 2020

Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona - 93 317 23 38 - info@fespinal.com

www.cristianismeijusticia.net

Un malestar enorme recorre el món. Nombrosos països són testimonis de grans manifestacions i disturbis contra la classe dirigent. La desigualtat creixent i la corrupció han escindit la societat. El neoliberalisme al qual responen aquestes manifestacions s'ha convertit en una ideologia insuportable per a moltes persones: de vegades ho és perquè les conseqüències d'aquestes polítiques es pateixen directament, de vegades perquè subtilment van reduint l'individu al paper de consumidor sense cap altre valor que el de ser un número intercanviable en lloc de persona, i a més va deixant al marge sectors socials cada vegada més amplis numèricament que passen a ser prescindibles. A aquesta cultura insolidària s'hi ha referit el papa Francesc parlant de la «cultura del rebuig».

Després de la irrupció de les grans transformacions tecnològiques a partir de mitjan segle XX anem deixant enrere el que podríem anomenar *paradigma de vinculació* i anem passant al *paradigma de salvació individual*, d'autodesenvolupament, sense que ningú se senti responsable del desenvolupament dels altres. L'economia capitalista ha aprofundit encara més aquest procés de desvinculació entre els individus que la globalització actual ha potenciat.

La lectura que proposem tria l'esperança, és a dir una lectura que sap destriar els canvis i adopta les decisions necessàries al servei del desenvolupament humà de les persones. Des del 1990, l'organització de les Nacions Unides parla de desenvolupament humà, inclusiu i sostenible, concretat ara en els Objectius de Desenvolupament

Sostenible. El desenvolupament humà integral ha de permetre que els que som diferents visquem junts si acceptem una *gramàtica ètica comuna*, encara que sigui *declinada* de manera plural. Aquesta lectura és possible i desitjable. I ens demana que ens responsabilitzem d'aquest compromís.

Tanmateix, en la nostra reflexió de cap d'any, volem assenyalar en primer lloc els processos que van en direcció contrària:

- Es dona una desvinculació afectiva, i així l'individualisme possessiu envaeix tots els àmbits. Es produeix d'aquesta manera la dissolució dels projectes col·lectius i un desinterès total pel que afecta a tothom. Estem assistint a «l'era de l'enfrontament» (Ch. Salmon). Es persegueix la confrontació per assolir els propis objectius, amb el suport de la violència gestual, la postveritat, els anomenats «discursos de l'odi» o la manipulació de la informació i de l'opinió.
- S'evidencia la incapacitat d'arribar a acords entre les forces polítiques i la facilitat per trencar-los unilateralment. Les quatre eleccions legislatives que han tingut lloc en quatre anys a Espanya, la guerra comercial iniciada per Trump i la seva desvinculació de la lluita contra el canvi climàtic només són uns quants exemples dels molts que es podrien donar. La mirada a curt termini impossibilita les renúncies necessàries per dur a terme projectes duradors.
- Assistim a un acaparament imparable de recursos i, massa vegades, a un malbaratament obscè per part dels que tenen més poder. Per bé que històricament les xifres de la fam, en termes relatius, han millorat, com també les d'esperança de vida, el seu estancament actual i l'abisme de la desigualtat clamen al cel. La globalització ha fet dels

pobres d'arreu del món competidors i enemics entre si.

Aquesta manca de vincles segueix produint ferits

Hi ha unes dades simples, però molt expressives, que ens permeten pensar a partir de la concreció:

- La soledat ja és un mal endèmic de les grans ciutats. Per exemple, a la ciutat de Barcelona, en deu anys el nombre de persones obligades a dormir al carrer ha augmentat un 72%: de 1.429 persones (2008) s'ha passat a les 2.452 (2018).
- Els abusos sexuals, de poder o de consciència sobre menors o persones més fràgils són una nafra duradora i fonda. A Espanya, 45.000 persones tenen prohibit treballar amb infants perquè tenen antecedents penals en matèria sexual.
- Creix també l'externalització de les cures (pares sense temps per als seus fills, persones grans que es troben soles, etc.) i, quan no hi ha aquest abandonament o transferència, l'efecte freqüent és la feminització de la cura, amb la sobrecàrrega consegüent per a moltes dones.
- La violència contra les dones persisteix l'any 2019. Fins a la fi del mes de novembre, els femicidis a Espanya sumaven 99 dones, d'elles 55 víctimes de violència masclista, i s'havien comptabilitzat més de vuitanta mil denúncies per violència d'aquest tipus.

El nostre món ja no és només «líquid», com s'ha dit, sovint és «gasós». Davant de la volatilitat de les certeses i la fluïdesa en les identitats, neixen moviments d'autoprotecció que es tanquen en tribalismes identi-

taris. L'egoisme del «jo» del nostre món es trasllada a un «nosaltres» exclouent: «Primer som nosaltres... i després nosaltres!».

D'aquest procés, l'extrema dreta intenta treure profit segregant la religió a favor seu. I ho fa servir per difondre lectures duals, maniquees o integristes. El retorn al que és segur –sovint identificat amb «el que és sagrat», però també amb el passat recent, real o idealitzat– es fa amb una utilització grollera de la religió.

No podem ser neutrals davant de les reclames contra els immigrants, contra el reconeixement de les identitats diferents, ni tampoc davant dels anomenats «discursos de l'odi», el deteriorament dels drets civils, la pèrdua antropològica de la biodiversitat cultural i lingüística... Els moviments populistes i xenòfobs utilitzen les emocions més immediates de manera simplista. No hem d'admetre que se'ns proposi sacrificar la democràcia assolida a favor d'una seguretat aparent que tan sols amaga el benefici a curt termini per a uns quants que estan ben situats.

Més de la meitat de les democràcies europees s'han erosionat i sis països –dels quals tres membres de la Unió Europea, Hongria, Polònia i Romania, a banda de Sèrbia, Turquia i Ucraïna– se situen entre les deu democràcies més deteriorades aquests darrers anys. A Espanya, la judicialització del conflicte polític territorial, les protestes a Catalunya arran de la sentència i el creixement de l'extrema dreta en les últimes eleccions, evidencien que la democràcia es posa en perill quan els polítics no són capaços d'abordar de cara les tensions sociopolítiques. Això sempre va en detriment dels drets civils i impossibilita una sortida que sigui expressió de justícia i de fraternitat. Tot plegat ens hauria d'alertar per no donar la democràcia per descomptat.

Una única lluita: contra la desigualtat i l'emergència climàtica

La contradicció del capitalisme neoliberal, desbocat i injust, que necessita créixer de manera permanent i la crisi provocada pel canvi climàtic són una única crisi, i necessiten una transició simultània. Durant molt de temps la preocupació ecològica i la lluita pels drets dels treballadors es van considerar incompatibles, com si la primera suposés la prioritització dels animals, sovint exòtics, i l'altra la primacia de la vida humana. Avui queda clar que els dos problemes estan interrelacionats pel que fa a les causes i les conseqüències. Si bé la contaminació de l'aire afecta tothom, són els més pobres els que més pateixen el canvi climàtic. Desgraciadament, després de la darrera cimera del clima (la COP25, celebrada a Espanya) constatem la incapacitat d'arribar a acords que plantin cara a aquesta emergència amb la contundència i la radicalitat necessàries.

És veritat que la solució no depèn només d'una conversió moral, però si no hi ha àmbits en què es conreïn els pressupostos culturals i morals que fan exigible i sostenible una inversió del panorama, difícilment es trobaran les fonts de sentit necessàries per tal que el canvi econòmic i ecològic siguin viables. La intervenció de les tradicions religioses, filosòfiques, cíviques i humanistes pot ser decisiva.

Recrear la vinculació i la interrelació

Davant del perill de desagregació, que és un factor letal per a les nostres societats, proposem (perquè ho necessitem) cuidar les relacions que ens edifiquen col·lectivament. I en aquest sentit necessitem una concepció de l'ésser humà que consideri

que l'altre forma part d'un mateix. Per construir la fraternitat, res que sigui humà pot ser considerat aliè.

La nostra convicció cristiana ens arreia en un estil de vida que troba el seu referent originari en la Trinitat divina, que és una comunitat de relació, una comunió infinita d'Amor, reflectida al seu torn, pàl·lidament, en la naturalesa concebuda com a casa comuna que hem de cuidar. També en l'Església cridada a ser «escola de comunió» i en la societat humana convocada a construir la fraternitat com a comunitat de relacions de reciprocitat, de cura mútua i de corresponsabilitat. Davant d'una societat de la desvinculació advoquem per una societat que ens faci corresponsables de la vida en comú.

En la conferència d'obertura del curs de Cristianisme i Justícia, el teòleg belga Jacques Haers ens recordava que, abans de ser individus, som relació. Hi ha un *nosaltres* abans que un *jo*. La relació és la primera i fonamental categoria de l'ésser. Realitzar camins en comú, pensar-los junts; estar convençuts que, vivint i decidint junts, «tots hi guanyem» (encara que tothom hi perdi alguna cosa); escoltar el batec del món als ulls dels altres, rebre l'alteritat com un do i lliurar-la com a tasca, és una manera d'exercir l'esperança a què som convocats.

Anar a buscar l'aigua a la mateixa font...

No obstant, hi ha lloc per a l'esperança si aprenem a mirar les estrelles de solidaritat que brillen en aquesta nit fosca.

Té sentit esperar quan veiem famílies que voluntàriament acullen refugiats o immigrants a casa seva, una reunió d'iniciatives socials d'àmbit europeu, uns joves que lluiten contra el canvi climàtic o un sínode dels oblidats de la terra en què els indígenes prenen la paraula i reben grans aplaudiments de l'assemblea. Aquests són alguns dels signes d'esperança que omplen l'*anima mundi*. La fraternitat com a proposta ens permet conjugar la corresponsabilitat, la copertinença al destí comú, la promoció de la major autonomia possible de cada persona i de cada grup del tipus que sigui. I això, juntament amb la justícia que es realitza en la igualtat real com a punt de partida, i el reconeixement de les diferències, de manera que les distàncies finals no siguin mai insalvables sinó compatibles amb la fraternitat.

La solidaritat, un altre nom de la fraternitat, promou el desenvolupament per al bé comú. Els poders públics tenen un paper indefugible a l'hora de fer que tots nosaltres puguem ser de veritat responsables de tothom.

Estar junts, resar junts, celebrar junts, cantar i ballar junts, tenir objectius que ens uneixen per sobre de les diferències, estar disposats a passar temps improductiu els uns amb els altres...; entrar a la plaça pública per anar, els que som diferents, a buscar l'aigua a la mateixa font són maneres de ser que ens fan més persones.

Les grans dificultats disminueixen quan més persones les abordem junts. Aquesta és la nostra aposta, una aposta que brolla de la nostra esperança.

Cristianisme i Justícia